

PROPAGACE POLSKÉHO JAZYKA A POLSKÉ LIDOVÉ KULTURY V ČESKÉ REPUBLICE. ZPRÁVA O PROJEKTU JAZYK V KULTUŘE A KULTURA V JAZYCE – SEMINÁŘ A WORKSHOPY PRO STUDENTY POLONISTIKY V OLOMOUCI¹

Od prosince 2022 do června 2023 byl realizován společný polsko-český projekt s názvem *Jazyk v kultuře a kultura v jazyce – seminář a workshopy pro studenty polonistiky v Olomouci*,² financovaný polskou Národní agenturou pro akademickou výměnu (NAWA) v rámci programu „Propagace polského jazyka“ (číslo grantové dohody: BJP/PJP/2022/1/00006/U). Iniciátorem a předklada- telem projektu byla Etnolingvistická pracovna Jerzyho Bartmińskiego (polsky Pracownia Etno- lingwistyczna im. Jerzego Bartmińskiego), působící při Institutu jazykovědy a literární vědy Univerzity Marie Curie-Skłodowské v Lublinu, který je jedním z vědecky a didakticky nejlépe prosperujících pracovišť této univerzity. Koordinátorkou projektu na polské straně je dr Katarzyna Prorok, zaměstnaná v této Etnolingvistické pracovně. Samotný projekt je reakcí lub- linského etnolingvistického týmu na žádost Sekce polonistiky Katedry slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (českého partnera projektu) o pokračování dosavadní spolupráce³ a uspořádání cyklu seminářů, během něhož by studenti, doktorandi polonistiky a účastníci lektorátu polštiny měli možnost prohloubit své znalosti polského jazyka a polské lidové kultury, a který by zároveň zapadal do cyklu výuky regionálních aspektů v polské kultuře na olomoucké polonistice.

1 This article has been supported by the Polish National Agency for Academic Exchange under Grant No. BJP/PJP/2022/1/00006/U. Zpracovala Mgr. Aleksandra Starzyńska, Ph.D. – koordinátorka projektu *Jazyk v kultuře a kultura v jazyce – seminář a workshopy pro studenty polonistiky v Olomouci* za Univerzitu Palackého (českého partnera) a lektorka polského jazyka NAWA na Univerzitě Palackého v Olomouci, na základě projekto- vého návrhu, který připravila a zpřístupnila dr Katarzyna Prorok – hlavní řešitelka výše uvedeného projektu, zaměstnankyně Etnolingvistické pracovny Jerzyho Bartmińskiego v Institutu lingvistiky a li- terární vědy Univerzity Marie Curie-Skłodowské v Lublinu.

2 Projekt má také oficiální anglický název: *Language in culture and culture in language – a seminar and workshops for students of Polish studies in Olomouc*, v českých médiích funguje pod názvem: *Jazyk v kultuře a kul- tura v jazyce – seminář a workshopy pro studenty polonistiky v Olomouci*.

3 Po pozitivních zkušenostech s realizací mezinárodního didaktického projektu *Obraz světa a člo- věka ve světle staré a současné polštiny. Seminář a (etno)lingvistické workshopy pro studenty a doktorandy polonistiky na Univerzitě Palackého v Olomouci (Česká republika)*, který vedla dr hab. Marta Nowosad-Bakalarczyk a který byl financován NAWA v rámci programu „Propagace polského jazyka“ (1. 10. 2021 – 30. 9. 2022), olomoucká polonistika projevila zájem o hlubší seznámení s výzkumem lidové polštiny prováděným v lublinském pra- covišti, což bylo podnětem k realizaci současného (v této zprávě popsáného) projektu.

Cílem projektu bylo seznámit české studenty s metodikou studia polského lidového jazyka v širokém kulturním kontextu, na který se specializuje Etnolingvistická pracovna Jerzyho Bartmińskiego a odborníci z různých oborů – lingvisté, kulturologové, muzikologové a hudebníci, kteří se kolem ní koncentrují. Projekt si kladl za cíl z různých úhlů pohledu a různými metodami ukázat vztah mezi jazykem a kulturou (odtud v názvu projektu „Jazyk v kultuře a kultura v jazyce“), seznámit účastníky s polskými nářečnými, regionálním jazykovým a kulturním dědictvím, lidovými obřady i autentickou tradiční hudbou – neoddělitelnou součástí lidové kultury, a poskytnout tak možnost rozšířit si znalosti polského jazyka v jeho regionálních variantách a poznat, jak jazyk funguje v hudebním folkloru – v minulosti i v současnosti.

Projektové aktivity, plánované na letní semestr 2022/2023, byly dokončeny. Do projektu se přihlásili studenti polonistiky a lektorátu polského jazyka na Univerzitě Palackého. Výběr účastníků probíhal s ohledem na zásady rovných příležitostí a nediskriminace. Od února do května 2023 se uskutečnil cyklus přednášek, konverzačních seminářů a jazykově-kulturních workshopů (celkem 24 vyučovacích hodin), který představoval nejdůležitější úkol, realizující hlavní cíle projektu. Různorodá forma výuky, zohledňující zájmy recipientů a jejich jazykové potřeby, umožnila účastníkům získat základní znalosti o lidovém jazyce a kultuře, metodách jejich zkoumání a regionálním jazykovým a kulturním dědictvím, a to jak prostřednictvím teoretických poznatků k danému tématu (přednášky), tak i samostatnou analýzou folklorních textů (konverzační semináře) a aktivní účastí ve vybraných polských lidových rituálech (workshop).

Přednášky a semináře vedli zaměstnanci Filologické fakulty Univerzity Marie Curie-Skłodowské – špičkoví odborníci a autority ve svých oborech – polonistiky, zastupující Institut jazykovědy a literární vědy: prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, dr hab. Joanna Szadura, prof. UMCS, dr hab. Marta Nowosad-Bakalarczyk, dr Monika Łaszkiwicz (Katedra textologie a gramatiky polského jazyka), dr Anna Kaczan, dr Katarzyna Prorok (Etnolingvistická pracovna Jerzyho Bartmińskiego) a dr Agata Kusto, kulturoložka, muzikoložka a šéfredaktorka časopisu „Pismo Folkowe“ (periodika věnované lidové hudbě a jejím kulturním kontextům), zastupující Institut kulturních věd. Výukový cyklus byl zahájen přednáškou dr hab. Marty Nowosad-Bakalarczyk o teritoriálních varietách polského jazyka – polských nářečích. Přednáška prof. dr hab. Stanisławy Niebrzegowské-Bartmińskiej se týkala jazyka polského folkloru, folklorních žánrů a metod jejich studia, zatímco dr hab. Joanna Szadura, prof. UMCS, ve své přednášce představila problematiku regionálního jazykového a kulturního dědictví jako důkazu identity. Poté se studenti zúčastnili konverzačních hodin, během nichž bylo ukázáno, jak polský lidový jazyk funguje v autentických textech, zejména v lidových písních, které jsou jedním z nejpočetnějších a nejzajímavějších žánrů polského folkloru. Přednášející – dr Katarzyna Prorok a dr Anna Kaczan – hovořily o tom, jak shromažďovat, zpracovávat a zpřístupňovat materiály týkající se lidového jazyka a kultury, a ukázaly, jak lze za přispění umělců oživit a nově *aranžovat* archivní záznamy lidových textů. Během dalšího semináře dr Anna Kaczan spolu s účastníky kurzu rekonstruovala obraz světa a člověka obsažený v polských lidových baladách. Další setkání, které vedla dr Monika Łaszkiwicz, bylo soustředěno na pokus o zodpovězení otázky: Proč má smysl studovat regionální jazykové a kulturní dědictví? A dále pak na možnosti využití nových technologií při realizaci tohoto úkolu. Analýza folklorních textů, která byla předmětem následujících konverzačních hodin, byla zasazena do širokého kulturního kontextu. Studenti byli seznámeni s tematikou polského obřadního roku (jak rodinné, tak výroční obřadnosti) a s ním související-

cí slovesnou tvorbou, např. u tématu polských vesnických dožinek byly analyzovány dožínkové písně a popěvky (přednášející dr Anna Kaczan), u svátečních obyčejů (vánočních, novoročních a velikonočních) – lidové koledy a povinšování (přednášející dr Katarzyna Prorok). Vzhledem k tomu, že v polské lidové kultuře je slovo neoddělitelně spjata s hudbou, cyklus seminářů uzavřela přednáška dr Agaty Kusto o polském hudebním folkloru a jeho proměnách, která přiblížila problematiku polské tradiční hudby jako součásti nehmotného kulturního dědictví (projevujícího se ve zpěvu a instrumentální hudbě), lidového hudebního instrumentáře, zvuku autentických kapel a instrumentalistů, a také současné hudební scény (folklorních a folkových kapel). Didaktickou část projektu uzavřel čtyřhodinový rukodělný a hudební workshop, který byl svého druhu shrnutím témat probíraných během přednášek a seminářů a který zároveň umožnil recipientům projektu podívat se na ně z jiné perspektivy – ukázal jazyk a kulturu v praxi. Vedli ho animátoři kultury a hudebníci z Mikulášského orchestru (polsky Orkiestra św. Mikołaja), který je spojen s Akademickým centrem pro kulturu a média Univerzity Marie Curie-Sklodowské „Chatka Żaka“: Bogdan Bracha, Anna Kołodziej, Zbigniew Kowalczyk, Agnieszka Matecka-Skrzypek, Marcin Skrzypek, Jacek Warszawa a Ignacy Wawrzycki, zastupující Sdružení lidových umělců v Lublinu. Orchester je jednou z nejrozpoznatelnějších kapel na polské folkové scéně. Nejenže nahrává alba a koncertuje, ale již řadu let se úspěšně zapojuje do projektů zaměřených na animační práci s mladými lidmi, především z akademické obce. Během workshopů si studenti vyráběli zaścięgi (součást kroje, který pochází z obce Krzczonów a je běžně označován jako lublinský kroj), které zdobili tradiční výšivkou, malovali velikonoční vajíčka tradiční batikovou technikou za použití včelího vosku, „pera“ a barviv, pletli věnce z jarních bylin a květů, poslouchali vyprávění o iniciativách a aktivitách Orchestru a učili se od něj folkové písničky.

Dne 12. května 2023 Mikulášský orchestr odehrál koncert, který byl vyvrcholením celého polsko-českého projektu. Navštívili ho nejen studenti účastníci se projektu, ale také pracovníci a další studenti Filozofické fakulty Univerzity Palackého a absolventi olomoucké polonistiky. Koncert dokonale zapadl do oslav 100. výročí české polonistiky a ozvláštnil setkání absolventů polonistiky v Olomouci, které bylo při této příležitosti uspořádáno. Během koncertu kapela předvedla polské lidové písně v současných aranžích, čímž ukázala, jak je možné oživit archivní záznamy písní a vdechnout jim „druhý život“. Díky předem uskutečněnému workshopu si účastníci projektu mohli vybrané písně společně s Orchestrem zazpívat a zahrát.

Realizace projektu umožnila také obohatit fond Knihovny Univerzity Palackého v Olomouci. Byly zakoupeny polskojazyčné knihy a hudební publikace z oblasti lidového jazyka a kultury (celkem 53 položek, včetně šestisvazkové série „Lubelskie. Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały“ nebo série 34 CD „Muzyka Źródeł“). Využívat je budou moci studenti a doktorandi Univerzity Palackého při studiu polonistických předmětů (a širěji i kulturních a jazykovědných s etnolingvistickým zaměřením) a při zpracování bakalářských, magisterských a doktorských prací, dále také zaměstnanci Univerzity Palackého při své vědecké a pedagogické činnosti a všichni zájemci o lidovou kulturu z České republiky.⁴ V reakci na zájmy účastníků kurzu byl pro každého z nich zakoupen soubor dvou knih, zahrnující bohatě ilustrovanou studii o polských kulinárních tradicích a učebnici polského jazyka. Díky nim bude možné samostatné studium problematiky obsažené v projektu a zdokonalení jazykových znalostí.

4 Publikace byly vloženy do elektronického katalogu knihovny a jsou k dispozici ve volném výběru.

Nepochybným přínosem projektu byl přímý kontakt jeho účastníků s rodilými mluvčími, polskými odborníky (polonisty, kulturology, kulturními animátory a hudebníky) a autentickými materiály dokumentujícími lidový jazyk a kulturu: archivními nahrávkami z terénních výzkumů prováděných na polském venkově (shromážděnými mj. v Etnolingvistické pracovně Jerzyho Bartmińskiego) a jejich současnými aranžemi (včetně písní „naživo“ prováděných Mikulášským orchestrem).

Olomoučtí studenti se seznámili s metodikou výzkumu, kterou vyvinul a aplikoval lublinský tým, což jim poskytlo nástroje pro jejich vlastní výzkum polštiny. Znalosti a dovednosti získané v rámci vzdělávacího cyklu budou moci využít při etnolingvistické analýze jazyka a kultury v rámci svých bakalářských, magisterských a doktorských prací. Studenti se přímo seznamovali s regionálním jazykovým a kulturním dědictvím, zejména na pozadí lidových obřadů a hudebního folkloru, což bylo inspirující a motivující pro další zkoumání polského jazyka a kultury v regionálním aspektu. Dvě účastnice projektu deklarovaly jako téma své bakalářské a magisterské práce výzkum jazykové a kulturní problematiky s přihlédnutím k regionálnímu aspektu, a to s využitím metodologie lublinské kognitivní etnolingvistiky.

Za zmínku stojí, že realizace projektu poskytla nejen metodologický základ pro provádění výzkumu v rámci diplomových prací studentů, ale také je upozornila na krásu a bohatství polského jazyka. Originalita projektu totiž spočívala v tom, že se zaměřoval na lidovou polštinu, což umožnilo podívat se na Polsko z jiné perspektivy, ukázat jeho jazykovou a kulturní rozmanitost, jeho regionální jazykové a kulturní dědictví. Lidová kultura je integrální součástí polské národní kultury, ale vzhledem k současnému životnímu stylu jí hrozí ztráta generační kontinuity. Proto je tak důležitá činnost zaměřená na popularizaci této významné oblasti polského národního dědictví v Polsku a také v zahraničí. Projekt to umožnil díky propagaci rozsáhlého výzkumu lidového jazyka a kultury, který již léta probíhá v Etnolingvistické pracovně Jerzyho Bartmińskiego. Zástupcům obou okruhů – Univerzity Marie Curie-Sklodowské a Univerzity Palackého – pak umožnil posílit dosavadní spolupráci, která může v budoucnu přinést další společné výzkumné, výukové a propagační projekty.

Aleksandra Starzyńska